

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Betänkandet Skolbibliotek för bildning och utbildning, SOU 2021:3

Sammanfattning

Kulturrådet har med intresse tagit del av betänkandet som ger en god överblick över området och en väl genomförd analys av de behov som finns att stärka skolbiblioteken i alla skolformer. Sammantaget ger förslagen goda förutsättningar för en stärkt skolbiblioteksverksamhet och ökad tillgång till skolbibliotek för alla barn och unga från förskoleklass till och med gymnasiet. Vi ställer oss därför bakom merparten av utredningens förslag.

Kulturrådet är överens med utredningen om att kraven på skolbiblioteksverksamhet behöver höjas för att alla barn och unga ska få likvärdiga möjligheter att utveckla sin läsning och sin medie- och informationskunnighet. Skolbiblioteken bör också få bättre förutsättningar att utveckla sin verksamhet. Detta bör dock inte ske i konkurrens med folkbibliotekens möjligheter till utveckling.

De invändningar Kulturrådet har gällande förslaget som vi anser inte är tillräckligt väl resurssatta eller som innebär detaljstyrning av statsbidrag på ett sådant sätt att de försvårar kommunernas möjligheter att prioritera utifrån sin egen behovsanalys. Den första invändningen gäller förslaget att utöka uppdraget till regional biblioteksverksamhet till att även omfatta kompetensutveckling för skolbibliotek. Samverkan inom biblioteksområdet är viktig och det finns mycket att vinna på ökad samverkan mellan folk- och skolbibliotek. Vi bedömer dock att ett utökat uppdrag för regional biblioteksverksamhet kräver större resurser än i utredningens förslag för att lyckas.

För att ge barn och unga goda förutsättningar att utveckla sin läsning och medie- och informationskunnighet behöver de tillgång till biblioteksverksamhet av hög kvalitet både i skolan och på fritiden. Samverkan mellan skolbibliotek, fritidshem, folkbibliotek och andra aktörer runt barn och unga är en nyckel till framgångsrikt läsfrämjande. En kraftfull förstärkning av skolbiblioteken är ett stort steg i rätt riktning.

Förslagen

1.1 Förslag till lag om ändring i bibliotekslagen (2013:801)

Kulturrådet stödjer förslaget om att förskoleklassen ska inkluderas i bibliotekslagen, samt att syftet med skolbibliotek och bestämmelser om bemanning av skolbibliotek anges i bibliotekslagen.

Däremot ställer vi oss tveksamma till förslaget om att regional biblioteksverksamhet även ska inkludera skolbibliotek avseende samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet. Se förklaring i avsnitt 5.

1.2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Kulturrådet stödjer förslaget. Det är bra att det ställs krav på att den personal som bemannar biblioteket har examen inom biblioteks- och informationsvetenskap men vi ser liksom utredningen behov av att också godkänna annan relevant examen. Det råder för närvarande brist på utbildade bibliotekarier och med ökad efterfrågan och stora väntade pensionsavgångar kommer det troligen uppstå konkurrens om utbildade bibliotekarier, inte minst mellan folk- och skolbibliotek. Alternativa utbildningar är därför angelägna för att barn och unga ska få tillgång till biblioteksverksamhet av hög kvalitet både i skolan och på fritiden.

1.3 Förslag till förordning (2022:000) om statsbidrag för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet

Kulturrådet har inga synpunkter på förslaget.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare

Kulturrådet har inga synpunkter, men vi ser behovet av en sådan lösning.

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet

Kulturrådet stödjer förslaget.

1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk

Kulturrådet stödjer förslaget.

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordning (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek

Kulturrådet stödjer inte förslaget. Se kapitel 4.6.1 för förklaring.

1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Kulturrådet stödjer förslaget.

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall

Kulturrådet stödjer förslaget.

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall

Kulturrådet stödjer förslaget.

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan

Kulturrådet stödjer förslaget.

1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan

Kulturrådet stödjer förslaget.

1.13 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för gymnasiesärskolan

Kulturrådet stödjer förslaget.

Kapitel 4: Erbjuder alla elever ändamålsenliga skolbibliotek

4.6.1

Kulturrådet stödjer förslaget om att elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten, samt förslaget att skolbiblioteksverksamheten vid särskilda skäl får organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet.

Kulturrådet stödjer förslaget att skolbiblioteken ska vara bemannade. Viktigt att poängtera är att skolbiblioteken ska vara tillgängliga under hela skoldagen, för att alla elever ska ha möjlighet att ta del av biblioteksrummet och utbildad personal.

Kulturrådet stödjer förslaget att huvudmannen ska sträva efter att för skolbiblioteksverksamheten anställa skolbibliotekarier som i första hand har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand annan relevant examen.

Kulturrådet stödjer förslaget att skolbibliotek ska främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet, och förslaget att det ska utformas som en gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och som ställs till elevernas och lärarnas förfogande.

Kulturrådet stödjer förslaget att varje skolhuvudman ska anta skolbiblioteksplaner för sin skolbiblioteksverksamhet.

Kulturrådet stödjer förslaget att införa bestämmelser i läroplanerna att det är rektor som ansvarar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att främja elevernas läsande och medie- och

informationskunnighet och för att samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare.

Kulturrådet stödjer dock inte förslaget om villkoret för att få inköpsstöd från Kulturrådet är att ansökan inkluderar skolbibliotek.

Nuvarande lydelse av förordningen är att stödet ska gå till en kommun för inköp av medier till folk- och skolbibliotek. Kulturrådet är emot att staten ställer krav på hur kommunen fördelar medlen mellan biblioteksformerna. Vi förordar att varje kommun har möjlighet att, genom en dialog mellan folk- och skolbibliotek, komma överens om hur medlen ska fördelas, utifrån lokala behov och prioriteringar. Att ställa krav på hur medlen fördelas inom en kommun vore ett hinder för en sådan dialog och gemensamma prioriteringar, vilket också kan ha negativa konsekvenser för samverkan.

Kulturrådet instämmer i att det finns ett behov av en förändring av förordningen (2018:66), för att stödet ska fördelas mer jämnt mellan folk- och skolbibliotek. I en skrivelse till regeringen föreslår vi att kravet på ett bibehållet medieanslag tas bort. Skälet är att möjliggöra för fler kommuner att söka stödet, och att fler skolbibliotek kan ingå i den kommungemensamma ansökan, samt att förenkla ansökningsförfarandet.

Kulturrådet stödjer förslaget om att Skolverket får i uppdrag att ta fram allmänna råd om skolbibliotek, samt förslaget om att tillsätta en statlig utredning om tillgång till bibliotek i förskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

Kapitel 5: Tydliggöra former för samverkan om skolbiblioteksverksamhet

5.7.1 Förslag om att tydliggöra former för samverkan om skolbiblioteksverksamhet

Kulturrådet stödjer förslaget om att vid särskilda skäl organisera skolbiblioteksverksamhet i samverkan med ett folkbibliotek eller annan skolenhet, samt att detta ska regleras i en skriftlig överenskommelse. Definitioner och ansvar behöver förtydligas för alla parter och ökar förutsättningarna för ändamålsenlig samverkan.

Beträffande förslaget om att ange i Bibliotekslagen att den regionala biblioteksverksamheten i sitt arbete även ska främja de skolbibliotek som är verksamma i länet när det är lämpligt och att medel för detta ska tillföras Kultursamverkansmodellen har Kulturrådet några synpunkter.

Kulturrådet instämmer i behovet av kompetenshöjande insatser, kollegiala nätverk och mer samverkan hos båda parter. Det är i sig positivt att utöka mandat och möjligheter för regioner och kommuner att samverka inom hela biblioteksområdet.

Kulturrådet ser dock en risk att specifika folkbiblioteksfrågor får mindre utrymme om den regionala biblioteksverksamheten anpassar kompetensutveckling för skolbiblioteksverksamheten utan tillräcklig ekonomisk kompensation. Att utveckla ändamålsenlig kompetensutveckling för skolbibliotek kräver också resurser för att regionerna ska kunna skapa och upprätthålla nätverk inom skolområdet och kartlägga skolbibliotekens behov.

Om uppdraget till regional biblioteksverksamhet ska utvidgas behöver mer resurser tillföras. Det statliga bidraget till regional kulturverksamhet gäller dock för samtliga kultur- och konstområden inom Kultursamverkansmodellen. Riktade medel till specifika sektorer inom Kultursamverkansmodellen är inte förenliga med modellens förutsättningar. Därför bör i så fall medel tillföras sakanslagat som helhet, för att regionerna ska kunna disponera medlen inom ramen för hela verksamheten. Kulturrådet befarar att de föreslagna medlen är långt ifrån tillräckliga för att kompensera de resurser som går åt till att genomföra den föreslagna förändringen utan negativa konsekvenser för folkbiblioteksverksamheten.

Kapitel 6: Främja kompetensen inom skolbiblioteken

6.6.1

Kulturrådet instämmer i behoven av fler utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap, vi stödjer förslagen om forskarskola och att inkludera skolbibliotek i uppdraget för Nationellt Centrum för språk-, läs- och skrivutveckling.

Kapitel 7: Samla in och utforma användbar statistik om skolbibliotek

7.4

Kulturrådet stödjer utredningens förslag.

Handläggningen av ärendet

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Kajsa Ravin efter föredragning av ställföreträdande enhetschefen Susanne Bergström Larsson och handläggaren Nina Ström. I beredningen av ärendet har även enhetschefen Lotta Brilioth Biörnstad, handläggarna Cecilia Brisander, Anna Hällgren, Nina Suatan, Henriette Zorn, och Andreas Åberg deltagit. Koordinator Margareta Brilioth har också deltagit i beredningen.

På Kulturrådets vägnar

Kajsa Ravin

Generaldirektör